

מוֹטִיב

על שם ליאורה דיין

ירחון בנושא שירה וספרות עברית

גיליון
95

צפיר אקשטיין
רועי ביטון
יאיר בן-חור
אלירן דיין
אפרים הלר

אפרים

דצמבר 2022, כסלו ה'תשפ"ג

גיליון 95 מתחיל...

שלום לכם,
גיליון זה של כתב העת מוטיב הוא גיליון מיוחד המוקדש כולו לשורד השואה אפרים הלר ז"ל. אפרים הלר הלך לעולמו בחודש שעבר והוא נושק לגיל 95, ממש כמספר גיליון זה. כמה סמלי...

אפרים היה החבר הכי מבוגר שלי, איש חכם ומצחיק, מלא בכישרון ובסיפורים, אומן בחדס, צייר מעולה ובעיקר איש נדיב וטוב. למרות מה שעבר בשואה היה איש תאב חיים וידע ליהנות מהדברים הקטנים והגדולים שהציע לו העולם. לא היה לו קל, אבל הוא לא ויתר מעולם, גם לא ברגעיו האחרונים.

במשך למעלה מעשור הלכתי אליו מדי שבוע במסגרת התנדבותי בעמותת "עמך", והפכנו להיות קרובים מאוד. באדיבותו הסכים שציוריו יעטרו את אסופת "מגירות שקופות" שהוצאנו בשנה הראשונה של מוטיב וגם השתתף בתיעוד חלקי זיכרונותיו מהשואה ובאיורים בגיליון מיוחד של מוטיב שהוצאנו עם "עמך" רחובות ו"עמך" ראשון לציון בשם "כוחה של הרוח".

היצירה האומנותית שלו התערבבה בכתב העת שהקמתי וכך, כמו בחיים, מצאנו שפה משותפת ומפגש אומנותי וידידותי נוסף בינינו.

הגיליון הזה המוקדש לזכרו מורכב מקטעים שהוא כתב בעצמו או סיפר, קטעים שאני ואנשים נוספים כתבו עליו והוא מעוטר בציוריו. אפרים צייר כמעט 30 שנה ורבים מציוריו הם ציורי טבע ונוף. הם צבעוניים מאוד ואופטימיים מאוד, בדיוק כמו שהוא היה.

כולי תקווה שאתם הקוראים תמצאו בגיליון עניין ותיחשפו ולו במקצת לאישיותו הרב־גונית של אפרים.

אלירן

אני מודה לך אפרים על שפתחת בפניי את ליבך ואת חייך, הפכת אותי לאדם טוב יותר. תודה שנתת לי לקחת חלק בכמעט 95 שנותיך אוהב אותך עד כלות, אזכור אותך תמיד, הגיליון הזה בעבורך בהמון הערכה והוקרה.

לכם הקוראים, קריאה מהנה!
אלירו דיין, יאיר בן־חור, רובי גורדון ועמליה ויניק

ירחון "מוטיב" הוא כתב עת מקוון לעת עתה המתפרסם אחת לחודש.

כל גיליון יעסוק בנושא שהמערכת תבחר, ויפורסמו בו עשר יצירות.

העבודה בירחון מתבצעת בהתנדבות מלאה, אי לכך אין לצפות לתגמול נספי כלשהו על פרסום יצירות, לרבות לא לתמלוגים כלשהם; בשליחת יצירה לפרסום מאשר היוצר את אפשרות פרסומה בירחון, ולא יהיו ליוצר השנות או טענות באשר לפרסום או לאי־פרסום יצירתו בירחון.

ליאורה דיין ז"ל הייתה אוהבת אדם. אהבתה הגדולה ביותר הייתה למילה הכתובה ולקריאת ספרות ושירה, ואתם קראה עד סוף ימיה.

ירחון "מוטיב" נוסד לזכרה ונושא את שמה.

לפעמים הסיים מפתיעים
לפעמים הסיים מתחילים
בציורים ושיירת לעצמה בחדר
והנה עינים שזכפות אותם בספר.

לפעמים הסיים מפתיעים
ופתאם בגיל תשעים
אתה חי יותר מתמיד
אתה חי למען העתיד
סיים עצירים, יקרים
נשא על כפים
לסיד, אפרים!

באזור הדמדומים
בגני אדם הלומים
לשחרדו מהמלחמה ההיא
שוקעים אל תוף עצמם
נופלים מאימתם.

ואתה נאבק לחיות
והזכרונות לא מרפים.
אתה מכניע את הכאבים
ומרפה את אגרופיה הקמוצים
לעטות ארשת שמחה
על הנפש הפצועה.

באישיותה השוכבה
במחשבתה המהירה
בשמחה הטבועה בלבך
בבדיחות נעתה
— בציוקיה —
פּרצת בסערה מאזור הדמדומים
לפתח צהר לחיים אחרים
אשנב לחיים מאשרים.

* מוקדש לאפרים הדר, חברי המבוגר ביותר, שורד השואה שלימד אותי
תמיד להסתכל בחיים במשקפיים ורודים, גם כשהמציאות קודרת
* ב' בניסן ה'תשע"ח, 18 במארס 2018

בתקופת השואה עבדנו בין השאר בביצורים נגד טנקים. היינו צריכים לחפור. העומק שישה מטר ולמטה חצי מטר ורוחב שישה מטר – וכל זאת עשינו בכפור של מינוס 36 מעלות וללא בגדים מתאימים. הנפש עזרה לנו להתמודד. בדרך לעבודה שרנו שירים בהונגרית שלמדנו בבית. מגיל שש עד עשרים כל אחד מאיתנו היה בגדנ"ע, ושם שרנו שם את השירים האלה. זה מה שהחזיק אותנו בעבודות למורת רוחם של השומרים. הם התעצבנו מכך אבל לא יכלו לעצור אותנו מלשיר, וחרף כל מה שעשו לנו המשכנו.

האוכל היה מועט מאוד. אין קמח אין תורה. הדרך היחידה למצוא מזון הייתה לצאת אל אחד הכפרים הקרובים ולבקש אוכל מהתושבים. זה דרש תעוזה וידיעת השפה הגרמנית, לרבות כללי הנימוס הגרמניים ובעיקר דרש לא להתבלט, שלא יחשדו שאתה יהודי. אני הייתי הילד שהעז להתגנב אל הכפר בערב אחרי שעות העבודה בלי שידעתי לאן אני הולך ולפני מה אני עומד.

הגעתי לאחד הבתים. חושך מצרים בחוץ והג'נדרמיה הגרמנית מסתובבת בכפר. אילו תפסו אותי – זהו, נגמר הסיפור. דפקתי על אחת הדלתות, פתחה לי גברת גרמנייה. "ערב טוב, גבירתי הנחמדה, אולי יש לך כמה חתיכות תפוחי אדמה?" (בגרמנית זה נשמע יותר טוב). אם אתה רועד או מפגין פחד, זה הסוף. אתה חייב להיות קר כמו קרח למרות הפחד. השתדלתי להיות קר רוח ככל האפשר.

פתאום בעלה של האישה קורא לי: "בחור צעיר, בוא הנה". אני נכנס פנימה ואומר לו בנימוס: "ערב טוב אדוני". הוא שואל בן כמה אני ומאין הגרמנית שלי. בשליפה מהירה מהמותן אני עונה: "אני בן שש-עשרה, אדוני. גרמנית למדתי בכיתה ב' אצל המורה מריה". ולמה מריה? כי זה שם נפוץ. למעשה, את הגרמנית שלי למדתי תוך כדי תלאות הדרך אך לא יכולתי לומר לו זאת.

"איפה ההורים שלך, בחור צעיר?" ואני עונה: "אני לא יודע איפה אימי ואחותי, ואבא שלי נלחם בחזית הרוסית. אני לבדי".

"איך הגעתם לכאן?" הוא שואל ואני עונה בלי מחשבה: "באו הרוסים והיינו חייבים לברוח. המשפחות עלו על העגלות, לקחנו מה שאפשר מהבית ונסענו לגרמניה".

המשיך לשאול: "למה אתה לא שם איתם?" ענית:

"אני וכמה חבר'ה ירדנו לעשות את הצרכים, ובינתיים עברו יחידות גרמניות ואי אפשר היה לעבור ושיירת העגלות עם המשפחות שלנו כבר עברה ואיבדנו אותם. המשכנו ללכת עד שמצאנו עגלה שלקחה אותנו הלאה. הלכנו לפי הרוח עד שמצאנו את העגלות ביער, ושם התאחדנו עם אנשים נוספים, אבל לא מצאתי את המשפחה".
מובן שלא אמרתי לו שאנחנו יהודים.

קיבלתי שלושה תפוחי אדמה, סם החיים. אפשר לאכול את זה אבל מי שהיה משלשל – גזר דין מוות. חזרתי לחברים שלי במחנה. האחראי במחנה שאל אותי מה הבאתי ואמרתי לו שלא צריך להיות אכפת לו. הוא אמר לי שאקבל 25 מלקות. אחד החברים שלי סידר שלא אקבל את זה, הוא אמר שאקבל חמש מלקות בלבד ושצטרף לצלוע לכאורה ולמראית עין כדי שהאס-אס יחשבו שקיבלתי את כל המלקות.

אחרי עבודת הביצורים, ערב אחד שמעתי שכיום למוחרת לא יוצאים לעבודה. למוחרת אספו את כולם, 5,000 אנשים, והודיעו ששישה ברחו וכל אדם עשירי יוצא להורג. אני הייתי ארבע—חמש פעמים בין העשירות. בכל פעם נפרדנו זה מזה מהחדש וביקשנו שמי שישרוד יודיע למשפחה. בכל פעם צעדתי קדימה ואחורה בעשירייה כזאת, עד הערב. שאלתי שלושה חברים שלי אם הם רוצים להיות איתי בטוב וברע. הם הסכימו. הגענו לכפר. הדרך הסופית של ההליכה הייתה מטהאוזן. אמרנו שלא נלך יותר עם הטרנספורט וברחנו. הגענו לכפר נטוש וחיפשנו בו אוכל. שמת יד על אחד הקירות והרגשתי חום. הייתה שם מאפייה אבל הלחמים בתנור לא היו מוכנים. שמנו קליפות לחם בתוך התרמיל. שלושה ימים היינו שם בשדה.

בהמשך הגענו ליער, שם מצאנו את העגלות ונסענו איתן בתחילה בטרנספורט. העגלות הגיעו עם המונים, מותשים ורעבים. בלילה ישנו שם בקור אימים ובבוקר הלכתי הצידה לעשות את הצרכים. כשחזרתי היה לידי גבר משלנו ופתאום הוא נפל ומת. חייל אס-אס מאחורינו הרג אותו. אסור היה לי להיבהל, אז המשכתי ללכת כאילו כלום לא קרה. חשבתי שיגיע כדור שני ויפיל גם אותי, אבל הוא לא הגיע.

בשבת בבוקר התחילה צעדת המוות. עלינו לאיזו גבעה ושם למעלה משני הצדדים מכונות ירייה ואנחנו בתווך. 1,200 אנשים מתו.

הגרמנים אמרו שמי שמוכן לקבור את המתים יקבל מנה כפולה. לא האמנו להם. מי שהאמין והתנדב – מת. אחר כך אכלנו כרוב בחביות שהביאו לנו. המשכנו ללכת עד שראינו גן ירוק. הגענו למקום ובו ברזלים ואדם בשער. אמרו לנו שרוצים לספור אותנו, חמישה אנשים בכל פעם. עמדו שלושה אנשים בשער והכניסה ב-45 מעלות למטה.

אחד האנשים בכניסה עמד ברגליים מפוסקות ואני עברתי מהר בין הרגליים שלו, רצתי בזיגזג והגעתי לערמת שמיכות והסתתרתי ביניהן. בכל אותו הזמן הוא צועק לעברי. שם במחבוא מתחת לשמיכות לא הפסקתי לצחוק בשקט שהצלחתי לעבוד ולהערים עליו. נרדמתי שם. בבוקר ראיתי שבשמיכות האלה שמסביבי יש רק גופות.

בסוף אפריל פגשתי את אימי ואחותי. משם עברנו למחנה ההשמדה גונסכירכן. הימלר נתן הוראה לחסל את המחנה עד שבת, חמישה במאי בשבת, אבל למזלי הבריגדה נכנסה לשם לפני כן.

בשחרור שקלתי 22 קילו. ההחלטות של הרגע, התעוזה והמזל הם שהצילו אותי.

* עדותו של אפרים על תקופת השואה כפי שכתב אותה בגיליון "כוחה של הרוח" של ירחון מוטיב בשיתוף "עמך" רחובות ו"עמך" ראשון לציון.

מבעד לחלון אני מביט באור העמום ההולך ומתחזק. השחר עולה על יום שישי. אך אני התהפכתי במיטה כל הלילה והמחשבות הטרידו אותי. כיצד ייתכן שאני רוצה לעשות טוב ויוצא לי כל כך רע?! המחשבה אינה פוסקת ומראה המטבח ה"מסויד" של אפרים מופיעה מול עיני שוב ושוב.

זה היה שבוע לא פשוט. שבוע של מילואים. היחידה שלנו התאמנה וכמו תמיד ירדנו לשטח. אני אוהב לשבור מדי פעם את שגרת העבודה. אוהב לפגוש את החבר'ה של המילואים. אך השהייה בשטח בחום היוקד ביום, מכוסים בשכפ"צים ובנשק, הזיעה הנוטפת שנכנסת אל תוך העיניים, הצינה הלילית, הלינה בשטח, החול המדברי הלוהט, הנסיעה בכלים מיושנים – כל אלה החלו להיות מאוסים בעיניי. ולכן שמחתי ממש כאשר הודיעו לנו חגיגית בבוקר יום רביעי, שכבר בערב אנו עתידים להשתחרר. לא הייתה לי שום כוונה להגיע לעבודה ביום חמישי. אני אעשה לי סוף שבוע של בטלה. מהסלון למיטה ומהמיטה לסלון. עד לבוקר יום ראשון. הרי מגיע לי!

בערב, בעודי עולה במדרגות, ראיתי את השכן המבוגר שלי עומד בדלת, נשען על ההליכון שלו בדרכו להיכנס לדירתו שבה הוא חי בגפו. "ערב טוב אפרים, מה שלומך?" שאלתי בנימוס. אך הפעם במקום הברכה הרגילה, ההתעניינות בשלומי והחיוך ענה אפרים תשובה שונה. "יכול להיות יותר טוב", ענה ולחיוכו הרגיל התווספה ארשת של דאגה. "מה קרה?" שאלתי. "בוא ותראה".

מבט אחד אל המטבח הבהיר את הכול. פינת המטבח שמעל לכיריים הייתה מכוסה בפיה שחור. כך גם חלק מהתקרה, ובכל הדירה עמד ריח של עשן. אפרים סיפר כיצד רצה להכין לו דבר-מה לאכול ושכח את הסיר על הכירה שהתחממה והחלה לעלות באש. "רק במזל הריח השכנים את העשן ודפקו בדלת. הזמינו מכבי אש", סיפר אפרים בכאב. "ממש לא נורא", עניתי בביטחון. "קצת צבע ושעה של עבודה, וכאילו לא היה כלום. מחר בשעה 8:00 אני אצלך. תכין קפה". בלי לחכות לתשובה יצאתי ונכנסתי לדירתי הסמוכה.

מהר מאוד הבנתי כי העבודה לא תימשך שעה. הצבע לא הצליח להסתיר את הפיח ואילץ אותי לרחוץ את הקיר.

לאחר מכן, הצבע החדש היה בגוון שונה משאר המטבח, ואי אפשר להשאיר חלק מהמטבח והתקרה בגוון כזה. אז הוצאתי את כל התמונות, סתמתי את כל החורים בגבס, הבאתי לגלגל צבע וסידרתי את התקרה ואת הקיר. אולם הצבע שיבש הותיר עדיין כתמים לא אחידים ומכוערים על הקיר. התייעצתי בטלפון עם חבר מומחה בצביעה והוא נתן עצה כזאת ואחרת. ניסיתי ליישם – רק יותר גרוע. ואז סילקתי את נייר העיתון רק בשביל לגלות שצבע רב ניתז גם על הרצפה וצריך לשטוף מהר ולשפשף ולגרד, כי אחרת אי אפשר יהיה להסיר את הכתמים הללו.

אפרים נכנס מדי פעם ודרש בשלומי. ידעתי שהוא אדם קפדן מאוד. בעברו עבד כמכונאי והתעסק גם עם מתכות כבדות, והיה ידוע בקפדנות ובדיוק שלו. איך אשאיר לו מטבח הרוס כזה כשאני עסוק רק בלהילחם בכתמים הבלתי נגמרים שנשארו על הרצפה?

הצעתי לאפרים כי מחר אבוא למרוח שכבה שנייה של צבע שאולי תשפר את המצב העגום, אך הוא ענה שאין צורך ורק ביקש שאחזיר את רהיטי המטבח למקומם. וכך בשעת לילה מאוחרת מצאתי את עצמי מחזיר את התנור, השולחן הכיסאות והארוניות, מנסה ככל שאני יכול להסתיר את הבושות שהותרתי שם.

אף שהתעייפתי כהוגן, הרבה יותר מאשר בארבעת ימי השירות הצבאי, מצאתי את עצמי לא מצליח להירדם, כועס על עצמי על הנזק הרב שהשארתי אצל אדם זקן ובודד שלא עשה לי כל רע.

בשעה שמונה בבוקר למוחרת הלכתי לאפרים להתנצל בפניו. כאשר פתחתי את הדלת מצאתי לידה מגש עם סלט טרי חתוך, חביתה, לחמניות ופלטת גבינות. בראש המגש היה מכתב כתוב בכתב יד בזו הלשון:

שכני היקר,

קבל ארוחת בוקר זו כתודה סמלית על המעשה שעשית. באומרי "מעשה" איני מתכוון לנכונות שלך לעזור, לא לסיוד המטבח היסודי והמקצועי שעשית בעבורי. איני מתכוון לזמן והמאמץ שהשקעת ואפילו לא לנחמדות שבה התנהגת אליי אתמול, וזאת אף שעל כולם אתה ראוי למלוא ההערכה.

באומרי "מעשה" כוונתי לכך שכאשר נכנסת למטבח בעודי מיואש ומלא רגשות אשם, פשוט אמרת לי את שתי המילים שכל כך הייתי זקוק להם באותה השעה: "לא נורא".

בתודה ובהערכה רבה,
שכנך

אפרים הלר

אפרים היה שכן שלי וככה, במקרה או שלא במקרה, הצטלבו דרכינו והפכנו להיות קרובים. הקשר בינינו נמשך גם כשעברתי דירה וכבר לא גרתי באותו הבניין. גם אז עדיין היינו נפגשים מעת לעת ואפרים היה מתקשר אליי.

הוא היה איש אמיץ, מעורר השראה, חבר טוב ותמיד היה לו אכפת ממך, גם כשלו עצמו היה קשה. לוחם אמיתי! הוא היה מסוג האנשים שהקימו את המדינה, אדם ששרד מזוועות השואה שאנחנו אפילו לא יכולים לדמיין.

ניסיתי לעזור לו לא פעם, אבל בזמן שאני ניסיתי לעזור לו הוא בעצם עזר לי. ככה בלי ששמתי לב, הוא מילא את ליבי, הכניס אותי לפרופורציות כשצריך ותמיד היה פרוש החיוך על פניו גם כאשר המצב היה יותר מאתגר.

יש לי כל כך הרבה זיכרונות ממנו, אבל אם יש אחד שממש זכור לי, זה היום שבו אפרים הלך לספר לילדים בבית הספר על השואה. נסענו יחד לבית הספר בגן נחום בראשון לציון. כל התלמידים חיכו לו וכשהוא החל לדבר שרר שקט מופתי. כל הילדים היו מרותקים ומהופנטים לסיפורים שלו. לא היה לו קל לעשות את זה ולספר את שעבר. ראיתי את הקושי על פניו, אבל הוא לא ויתר. הוא סיפר באומץ והילדים התעניינו ושאלו, והוא השיב בנועם. למדתי ממנו באותו היום הרבה על התמודדות עם קשיים ועל איפוק ושליטה עצמית.

תהיו טובים, תסתכלו לצדדים. כשמסתכלים סביב האנשים השקופים מקבלים צבע. הזמן שתקדישו להם שווה בעבורם עולם שלם.

תודה אפרים שלימדת אותי
שיעור חשוב לחיים.
זכיתי.
לא אשכח אותך לעולם.

פעם בְּשָׁבוּעַ
זֶה הַפֶּה לְמִנְהֵג קְבוּעַ,
נִפְגָּשִׁים אָנוּ שְׁנַיִם,
אֲלִיכֵן וְאֶפְרַיִם,
אוֹכְלִים אַרוּסָה הַיּוֹנְגֵרִית מְלֵאָה:
מֶרֶק בְּכָל עֹנֹת הַשָּׁנָה,
מְנָה עֲקֵרִית וּפְרוֹת
גִּיבֵץ' וּפֶפְרִיקוֹשׁ אוֹ טוּרוֹשׁ גּוֹמְבוֹץ
וְעוֹד מֵאֲכָלִים רַבִּים וּטְעִימִים
שָׁפַל הַיּוֹנְגֵרִי מִפִּיר
אֶף לְמֵרוֹת הַטְּעִמִים אֲלִיכֵן אֵינּוּ אוֹכֵל הַכֹּל
לֵשׁ לְהַכִּיֵן לוֹ מְנָה צְמַחוּנִית
אֶף אֵל דְּאָגָה – נִמְצָא פְתָרוֹן גַּם לְזֹאת הַבְּעָזָה.

מִיָּד אַחַר כֵּף אֲנִיחֵנוּ מִקֹּשְׁקֹשִׁים וּמִדְּבָרִים וּמִדְּבָרִים
עַל מָה, אַתֶּם שׁוֹאֲלִים?
עַל הָא וְדָא, עַל הַמִּשְׁפָּחָה, הַחֲבָרִים, הַצִּיּוּרִים
וְגַם עַל זְנוּעוֹת שְׁלֵא שׁוֹכְחִים
אֲבָל תִּמְיֵד נִשְׁאָר עִם חֵיוֶה רַחֵב וְצָחוּק מִתְגַּלְגֵּל.
וְהִנֵּה כִּבְר הַגִּיעַ הַזְּמַן לַמְטַבַּח לְרוֹץ מֵהָר.
עַל הַגַּז מִרְתִּיחִים מִיָּד
קֶפֶה שָׁחֹר – לְבִדְנֹר כֶּחַל
שְׁלֵשׁ פְּעִמִים לְרְתִיחָה מְבִיאִים
וְאֵז מְקַרְרִים.
בֵּינְתַיִם פְּרוֹסֵת עֹגָה אוֹ שְׂתִים חוֹצִים
זֶה גִ'רְבוֹ דּוּבוֹשׁ אוֹ
דְּבִדְבָנִים, וְכֶף שְׁנֵינוּ
נִפְגָּשִׁים בְּכָל שָׁבוּעַ כְּבָר שְׁנַיִם,
אוֹכְלִים, מִדְּבָרִים, נְהֵגִים
וּמִתְלוֹצְצִים.

* בשנת 2017 אפרים החליט שגם הוא יכול להמציא שיר שאולי יהיה יום אחד בכתב העת, ואלירן באותה העת כתב את מה שהוא דקלם.

פעמים רבות כשהייתי מגיע לביתו, הייתי מוצא אותו יושב על הכורסה בסלון. הוא היה מברך אותי בשלום וחיוך רחב פרוש על פניו, מפנה לי את הכורסה ומתיישב מולי על כיסא עץ. כשהייתי מתיישב במקומו, הדבר הראשון שתמיד משך את עיניי היה בקבוק זכוכית גדול ובו חולות צבעוניים שעמד על מזנון העץ הכבד שבסלון ביתו. בכל פעם הייתי מביט בבקבוק הזה ומשתהה בסידור המופתי של רובדי הצבעים שבו.

לכאורה כמעט לכל ישראלי יש או היה בקבוק דומה. כולנו יודעים על החולות הצבעוניים בנגב וכולנו חזרנו משם עם חפץ דומה. גם לי היה כזה מטיוול בית־ספרי, אבל מזמן נשבר או נהרס. אבל בקבוק החולות הצבעוניים של אפרים היה שונה. הוא היה גדול מהמקובל והחולות בו היו מהודקים בצורה מושלמת כמעט ובסידור צבעים יפהפה. ביני לבין עצמי תהיתי לא פעם מאין הוא קיבל את הבקבוק. חשבתי שאולי זה שייך לבן שלו מילדותו או לאחד מנכדיו, אבל לא העזתי לשאול. וכך כל פעם בהיתי שעות ארוכות בבקבוק הזה.

יום אחד אפרים שם לב שאני בוהה באותו הבקבוק ואמר לי: "אלירן, במה אתה מסתכל? אני רואה כל פעם שאתה פה שאתה מביט אל עבר המזנון. יש שם משהו?"

"אה... לא... סתם..."

"מה? מה יש שם?"

"כלום, אפרים, זה באמת כלום... אני סתם משתהה כל פעם מיופיו של הבקבוק שעומד שם".

"אה..." צחק אפרים, "יש לי סיפור על זה..."
אמר ועיניו נפקחו לרווחה.

איך לא? חשבתי לעצמי וחייכתי.

וכך הוא סיפר:

"בשנת '49 ירדנו לאום א־רשרש, היום אילת. היה שם מחנה צבאי קטן שהקימו ואני הוצבתי שם עם עוד חברים. היינו יורדים לשחות בים סוף, אוספים משם אלמוגים ובקבוקי זכוכית ישנים שכבר אז זרקו אנשים שלא שמרו על הסביבה לתוך מי הים. אז לא היה כמו היום. לא היו מלונות או בתים, הכול היה חול בתולי זהוב והים היה שקוף וצלול, ויכולת לראות את הדגים גם קרוב מאוד לחוף.

"פעם אחת נסענו במרחבי הנגב והגענו לחולות הצבעוניים. התפעלנו מאוד מהמקום שהיה הרבה יותר מרשים מהיום. מרחבים אין־סופיים של חול בכל מיני צבעים. חזרנו למחנה ולקחנו את הבקבוקים הריקים שאספנו מן הים. אני זוכר שמילאתי כמה בקבוקים בחול. בהתחלה לא ידעתי איך. הבקבוק הראשון היה ערבוב של כל הצבעים בלי סדר. הכול היה מעורבל. בהמשך לקחתי מקל קטן והתחלתי לדחוס את החול ולהדק אותו, כל פעם בצבע אחר. המפקדים שלי כל כך אהבו את זה, שנתתי להם כמה בקבוקים כאלה וגם כמה אלמוגים מהים ולי שמרתי שלושה. במשך השנים נשברו שניים ונשאר הבקבוק הזה ואני שומר עליו מכל משמר".

"אז רגע, אפרים, בן כמה הבקבוק הזה? כמה זמן", שאלתי.

"הבקבוק זקן יותר והחולות בני אלפי שנים, אבל בקבוק החולות הצבעוניים שלי הוא כבר כמעט כמו שנות קיומה של המדינה – הוא כבר בן למעלה משבעים שנה", אמר בגאווה.

לפני שעליתי ארצה הייתי בהכשרה, אבל היא לא נתנה לי שום כלים להתמודדות עם הארץ. הם לימדו אותנו בעיקר על הקיבוצים. אמרו לנו שישראל היא ארץ זבת חלב ודבש. אמרו שבארץ יש ערים כמו באירופה – חיפה, ירושלים, תל־אביב – וכל הארץ מלאה קיבוצים. כשהגעתי לארץ וירדתי מהאונייה בחיפה בלילה אחרי המעצר בקפריסין, כל מה שראיתי היה ארץ חלב וחול וחול וחול. חיפה הייתה קטנה מאוד. תל־אביב הייתה בקושי שכונה קטנה וראשון לציון – שניים – שלושה רחובות. הכול חול וחול. זאת ארץ ישראל שאמרו לי עליה? מכרו לי כל מיני לוקשים.

נתנו לי נשק. לא ידעתי עברית. ישר הפכתי להיות חייל בארץ ישראל. איש אחד שהיה במקום ידע יידיש ושאלתי אותו איפה אני, והוא אמר לי: "אי־שם". אני חשבתי שאי־שם זה שם של מקום כי לא הכרתי. כשהגעתי לסרפנד (מחנה צריפין) או לבית ליד שאלו מאין באתי ואמרתי "מאי־שם" – ותמיד הצברים צחקו. אז לא הבנתי למה.

בחודש הראשון בארץ אני מגיע לעין חרוד ואני שואל אנשים שם ביידיש: "זה קיבוץ?" הופתעתי מהפשטות. אמרו לנו שהקיבוצים זה שפע ויש הכול מכול, והכול חופשי. היה חופשי, התייחסו אלינו יפה ובנדיבות אבל הכול היה פשוט מאוד. האוכל בקיבוץ היה שונה ממה שהכרתי, התרבות שונה, מזג האוויר שונה. כל מה שהכרתי מאירופה – ערים מפותחות, חשמליות, חנויות, אירועי תרבות – כל זה לא היה כאן.

הצברים התייחסו אליי כאילו אני לא מתורבת ומנומס בהתחלה מפני שלא הייתה לי שפה, מפני שהם חשבו שהם טובים מאיתנו. אבל האמת הייתה הפוכה. מה שאני ידעתי וחווייתי מבחינת מודרניזציה להם עוד ייקח שנים עד שיכירו משהו דומה.

אני אוהב להתלוצץ עם אנשים. יש אנשים שלוקחים כל דבר כאמת גמורה ולא מבינים שעובדים עליהם. כשהייתי בהונגריה היה קל מאוד לעבוד על אנשים. הם לא כמו הישראלים שישר עולים על העניין. הם מתייחסים לכל מה שאתה אומר ברצינות. אז אני מנסה. אם מצליח לי – יופי. אם לא אז אני עוזב את העניין. אבל אם אני רואה שאני מצליח לספר מעשיות לאנשים שחושבים שזאת אמת גמורה, אני הולך על זה עד הסוף.

סיפור כזה היה לי פעם בחשמלית בבודפשט. אחרי המלחמה ולפני שעליתי לארץ חזרתי לעיר ילדותי בודפשט. כל נוסע היה צריך כרטיס מעבר מתחנה לתחנה. לי לא היה כסף. בתחנה היו באותו הרגע הרבה מאוד אנשים ומייד הבנתי שאפשר לעבוד על הכרטיסן.

באתי אליו בסבר פנים רציני ובצורה מנומסת שאלתי: "שלום אדוני, אני צריך כרטיס מעבר אבל אני רוצה את הכרטיס השקוף".

"כרטיס שקוף? מה אתה רוצה, לעשות ממני צחוק?" אמר.

"אני?" עניתי ברצינות, ואז הוספתי בטון כועס: "אדוני, אני יודע שאני לא הראשון ולא האחרון שמבקש כרטיס שקוף. אני מבקש כרטיס שקוף, זכותי".

הכרטיסן היה המום ואחרי כמה שניות ענה: "אבדוק את זה אדוני, אולי זה נגמר..."

הרמתי את קולי, כל האנשים בתחנה מסתכלים בי ואמרתי: "כן, תבדוק את זה. אני רוצה כרטיס שקוף".

שמעתי אנשים מתלחששים ביניהם ותוהים: "מה זה כרטיס שקוף... יש דבר כזה בכלל? למה לי אין כזה, איך הוא השיג כזה? אם הוא אומר אז כנראה יש".

ניצלתי את ההתלחשויות מסביב, פניתי אליהם ואמרתי: "אתם רואים, הוא הלך לבדוק. יכול להיות שנגמר להם. אני אשם שנגמר הכרטיס השקוף".

הכרטיסן חזר ואמר לי בטון רציני:
"אדוני, מבדיקה שעשיתי לא מצאתי כרטיסים שקופים.
תרצה כרטיס רגיל?"

"לא ולא!" אמרתי בתקיפות, "אני משתמש רק בכרטיס שקוף".

לשמע הדברים החלו אנשים לקרוא ולצעוק: "כן, כן, לא רוצים
כרטיסים רגילים. גם אנחנו רוצים כרטיסים שקופים".
כולם התגודדו סביב הכרטיסן המסכן שניסה להרגיע אותם ואמר:
"אל תדאגו, אני אודיע להנהלה, הם ידאגו שלכולכם יהיו כרטיסים
שקופים בקרוב".

בינתיים הגיעה החשמלית שלי, עליתי עליה בזמן שאיש לא שם לב.

עברתי המון בחיים. הפה שלי סיבך אותי לא פעם, אבל העדפתי להגיד את הדברים כמו שהם.

החלומות בלילות מהתקופה של השואה לא מניחים לי, אבל כשאני קם בבוקר, זה הזמן לשמוח, ליהנות מהחיים, לאכול עוגה טובה ומתוקה ככל האפשר, לשתות כוס קפה חם, לטייל בעולם, לראות הצגה טובה או סרט – ובעיקר לנסות ולהיות אדם טוב. טעיתי לא פעם בחיי. הייתי אדם לא קל לעיתים, אבל השתדלתי להיות נדיב ולעשות טוב.

אני מתגעגע לאבי שלא שרד מהשואה ולאמי ואחותי שהלכו לפני שנים ארוכות. אהבתי את אשתי וכאבתי את לכתה בטרם עת בגלל המחלה, אהבתי את חברתי שבאה לאחר מכן – ובאתי אליה גם כשמצבה הידרדר.

מקור גאוותי הגדול ביותר הוא בני החכם ונכדיי שעושים חיל, מאור שמחתי הוא הנינים שהביאו לי נכדיי.

זכיתי בידידים טובים שמבקרים אותי ודואגים לי, זכיתי בחברים טובים שאת חלק מהם אימצתי כאילו היו נכדיי. זכיתי לשרוד.

כשהייתי בתופת בגיל העשרה לא חשבתי שאזכה. אבל זכיתי. כל כך זכיתי.

מייסד: אלירן דיין
עורך אחראי: יאיר בן־חור
עורכת משנה: עמליה ויניק
איורים ועיצוב גרפי: רובי גורדון

twitter.com/motiv_magazine

motiv-magazine.co.il

info@motiv-magazine.co.il

facebook.com/motiv.magazine

bit.ly/motiv-whatsapp

bit.ly/motiv-youtube

[\(מוטיב כתב עת\) he.wikipedia.org/wiki/מוטיב_\(כתב_עת\)](https://he.wikipedia.org/wiki/מוטיב_(כתב_עת))

instagram.com/motiv.magazine

יישומון "מוטיב" זמין להורדה חинם

